

E M B E R I S É G.

Nincs istenibb tulajdona az embernek, mint a' feleberáti szeretet, melly embertársainak örömeiben, fájdalmaiban, jólétében és sanyaruságiban egyiránt osztozik. Illy magas érzelemben gazdag keblünök látszó ismeretlen férfiutól jött kezünkhez az alábbi czikkely, mellyet legnagyobb kézség mellett azon ohajtással veszünk föl lapjainkba, hogy azt ne csak terjedtebb olvasó-körű folyóiratink, hanem a' tulajdonképen érdekelt egyének is méltányló figyelemmel fogadják, 's ezek hovahamarébb valósítani ügyekezzenek.

I N D Í T V Á N Y

Protestáns papok özvegyei iránt.

M..... apr. 30. 1838.

Korunk bélyege kettő: humanitas és philantropia (emberiség és feleberáti szeretet). Mindenik a' keresztényen vallás és műveltség' gyümölcse; mindenik olly érzemény, melly tisztán-emberi, 's értelem és okosság által megszenteltetett; mindenik olly kútfő, melly, midőn hármias anyaföldét, miben fakadt, öntözi, az emberiség' történetét áldással árasztja be; rabszolgát szabaddá tesz; szegényt fölsegít; beteget orvosol; az ismeretet 's jólétet terjeszti; a' törvényes szabadságot mint örökölt jót mindenek megadatni sürgeti; árvákat nevel; özvegyeket táplál. Ebben van oka 's eredete azon számtalan jótékony intézetek' 's egyesületeknek, mellyeket az élet' minden viszonyaiban naponkint látunk keletkezni: hogy a' kitett gyermek anyát, az árván maradt ápolót, a' szegény nevelőt kapjon; hogy a' rab erkölcsileg megjavuljon; a' beteg kór-, a' megaggott táp-házba jusson; a' szolgálatban megvéphedt jutalmat 's nyugalmat nyerjen. Ebből érthetők azon milliókra menő adakozások, mikkel a' testileg vagy lelkileg szenvedő emberiség' ügyében néhol, mint Francia-és Németországban kivált a' kormányok, máshol mint N. Britanniában kivált az egyes polgárok áldoznak; és ez ad kulcsot azon csodálandó szaporasághoz mivel támadoznak, 's azon oriasí mértékhez miben alakodnak a' philantropiai sokféle intézetek. Mert, úgy látszik, ezekre nézve eljött az idő a' maga teljességében: bár, ha körültekintek hazánkban, az idő nem látszik ugyanegynek itt és a' külföldön.

Igy történt, hogy utazván, minden illy intézet ajtaján sohajtva léptem be, emlékezvén, hogy ebben is szűkölködik szegény hazánk; így történt, hogy sokat azon gondolattal hagyék el, hogy talán a' közvélemény nálunk is eléggé kifejlett 's megérett sok illy philantropi eszmék' kivitelére.

És, a' többek közt, gyakran eszembe ötlék a' tisztes papi rend, 's annak 's özvegyei 's árváinak sorsa; és csodálkoztam, hogy, miután a' szükséggel tanács is jár, annyi szenvedett inség, elhárításra 's változtatásra ösztönt nem adott; mert más, ha valakinek kezei 's lábai kötvék, és éheznek és ruhátlan; más, ha ki a' jólétől önkénytelmond, 's a' szegénységben örömét vagy dicsőségét leli; mivel amaz jó állapotú nem lehet, emez nem akar lenni; de a' tisztes papi rend ohajtja az illendő jólétet, 's özvegyeit és árváit sem akarja hagyni a' nyomor' martalékaul; azonban ohajtása maradt pusztá

öhajtás; létesítésére semmit nem tön; nem emlékezve a' nép ama' józan mondására sem, segíts magadon és isten is segít.

Pedig, föltéve, hogy erkölcsi hivatását érzi, — nincs rend, melly a' segedelmet inkább megérdemlé, 's mellynek arra nagyobb szükségé volna. Megérdemli, mint a' vallás 's erkölcs öre, mik az ország alapjai; mint intő 's tanító a' város, mint atya, tanácsadó 's vigasztaló a' falu' népére nézve. És szükségé van: mert legtöbbjének jövedelme alig elég háznépét táplálni 's ruházni tisztességesen; gyermekeit adósság-csinálás nélkül ritka nevelheti; és ezen szegény állapotot megörökíti azon körülállás, hogy a' hivatal' méltósága eltölt a' keresetmód' legtöbb nemeitől.

Tehát a' pap' jövedelme csekélység. De jó viselete biztosítja e neki e' csekélységet is? Éppen nem; a' fölingerlett vagy megboszonzkodott nép elmozdíthatja; és, ha elmozdítatik vagy meghal a' családtya, az egyetlen támaszától megfosztott család azonnal a' nyomor' áldozatává lesz; 's állapotát nehezíti azon rang, mit a' társaságban elfoglal, mi, mint összekötő testé, közép az úr 's nép között, 's e' szerint kézmunkához nem ért, koldulni szégyenel.

Ki tudja megindulás nélkül nézni az özvegy a' nyát, ki inségtől kísérve hagyja el árváival a' lakot, melly többé nem övék, 's mellyet az atya' könyörgései, a' gyermek élet' ártatlan emlékezetei megszenteltek? 's kiknek nincs más menedékök mint a' nagy világ, 's egyetlen pártfogójok a' gondviselés? mert a' papnak laka van, csak mig él, 's mig tetszik a' népnek; az egyház családnak nem öröke, 's abból, ha nem előbb, halálakor bizonyosan ki kell költöznie; és ha nem gyűjtte, mit annak hagyhasson, vagy ha a' csekély jövedelemből avagy kötelességé' elmulasztása nélkül semmit sem lehet megtakaritania, mi lesz háznépéből? ekkleziájá új papot 's háznépét táplál, itt többé nincs hazája; a' hideg világ pedig inkább szaporítja mint enyhíti az ismeretlen kínait. Valóban, életkeserítő gondolat 's kép, melly gyakran háborgathatja 's kötelességéhez is hűlenné teheti az apát, hogy minden lelkiismeretes szolgálatjával sem biztosíthat szereteteinek bármi szűk segedelmet.

Ez okozá, hogy utazásomban kérdezősködém a' prot. papok' sorsáról, 's az özvegyeik és árváik iránt tett intézetekről; így Prágában és Drezdában, így Lipsében és Berlinben, így Potzdamban és Halberstadtban, így Casselben és Párisban, 's Edinburghban, Strassburgban és végre Bernában; és úgy találtam vala, hogy segedelmező intézetek, mellyek közül némelyek eredete a' reformatio' koráig fölmege, mindenütt vannak; 's e' czélra csak magában N. Britanniában évenként több száz ezer pengő forint fordítatik. Látjuk, a' nagylelkű angolnépek ugy van kineve Indiákat meghódítani, mint az özvegyek' és árvák' könnyét feltörteni.

A' mondottak' folytatában két lépést tartok szükségesnek:

Első, mi g él, biztosítani a' pap' sorsát; (illy függés a' hivatalbeli erkölcsi erejétől fosztván meg, mi történik, ha a' „vacatio penes ecclesiam“ elv tisztán, úgy a' mint kell, fog alkalmaztatni, vagy ha mostani megszorítása czélirányosítottak?)

Második, ha megholt, családnak segedelmet nyujtani; (mi eszközölthetik özvegy- 's árva-tár' alapítása által. Ennek többféle módjai vannak; például: a' porosz kurbarkban állandó jövedelme szazától évenként egyet fizet be minden tag; az altenburgi herczegségben szaztúl négy huzatik le, 's férje fizetésének az özvegy 1/4 huzandja; Skotziában mind a' presbiteriánoknál mind a' disszenteknél négy osztály van, 's ki mellyikbe váltja be özvegyét, a' már 3 millióra menő tőkéből, de mi lassanként, kora előgon-

doskodás' következtében gyült ennyire, — a' szerint több vagy kevesb nyugpénzt biztosít családnak. A' strassburgi intézetbe egyszer kell fizetni, a' bernaiba évenként.)

Ha a' szükséges adatokat bírjam, p r ó b a j a v a s l a t t a l b á t o r k o d t a m v o l n a f ö l l é p n i : í g y a z o n b a n , e g y k ü l d ö t t s é g k i n e v e z é s é t k é r e m , m e l l y a' l e g k ö z e l e b b i s u p . g y ü l e s r e v é l e m é n y e s j a v a s l a t o t k é s z í t n e a r r ó l , 1 s z ö r . M i k é p e n l e h e s s e n b i z t o s í t a n i p a p j a i n k ' á l l a p o t á t , d e a z e l v e s z e d e l m e z t e t e s e n é l k ü l ; 2 s z o r . Ö z v e g y - ' s á r v a - t á r m i u t o n a l a p í t h a t ó l e g á l l a n d ó b b a n ' s l e g z e l s z e r ű b b e n (b e f o g l a l v á n a' f e l s ö b b t a n í t ó k ' ö z v e g y e i t ' s á r v á i t i s , é s b i z o n y o s m e g s z o r í t á s s a l , a' f a l u s i i s k o l a m e s t e r e k é i t i s) ? — É n r é s z e n r ö l í g e n b o l d o g n a k é r z e n d e m m a g a m , h a v a g y a' f ő t i s z t . S u p e r i n t . , v a g y a' k i n e v e z e n d ő k ü l d ö t t s é g p a r a n c s a m ó d o t a d a n a z ö s s z e g y ű j t ö t t s z a b á l y o k a t ' s í g e n e s e k é l y t a p a s z t a l á s í m a t , h a s z n á l á s v e g e t t , k ö z ö l h e t n i .

Hitem nagy, ez indítvány el fog fogadtatni.

Ez nem csak a' szerencsétlenek ügye, nem csak azoké, kiket a' sors a' maga fordultában özvegyekké 's árvákká tön: hanem az egész prof. papi rend' öszves tekintetének és méltóságának ügye. Az idő is alkalmasnak látszik: mert a' szükség jelen van; mert a' szenvedés régóta meggyült megérett arra, hogy orvosoltassék; mert régóta szállong föl az égre sokajtságokban az, mit most én szóval mondek ki.

Azon sem kétkelkedem, hogy sokan vannak a' humanitas' és philanthropia' e' százában, kik szép adományokkal járulnak az özvegyek és árvák tárához, emlékeztvén: hogy a' pap a' társaságban nagy kapocs, ki egyszer elete által egyesül a' néppel, műveltsége által a' felsőbb osztálylyal, 's így ölébe összefekszik a' sors' kedvelte és mostohája; emlékeztvén: hogy a' pap a' társaságban igen fontos személy, ki ez emberiségnek tanácsadója 's vigasztalója hivatalánál fogva; kinek az erköles nevében joga van mindent kimonadni 's meginteni; ki életünk' minden szakaszában jelen van; — nélküle nem születünk és nem halunk; bölcsöletük megszenteli, menyegzői ágyunkat megáldja, 's koporsónkat megjegyzi a' jövő életre.

89.

A' K O L I B R I .

Egyike madaraink legszebbikének, melyeket a' természet alkota, egyszersmind pedig legkisebbike. Testének tollacskaí, aranyzöld színűek, fejét hosszacska narancspiros bub diszesíti; nyaka két oldalán hófehér 's esillogó aranyzölddel szegett csomócska van, bögyén egy kis fehér holdacska, szárnyainak széle narancssárga, nem különben farka vége is. Az egész madárka a' legtisztább arany fényével tündöklök. Nagysága nem sokkal haladja fölül a' méhekét, 's olly gyenge alkotásu, hogy a' madárpóknak, melly az emberen kívül egyetlen üldözője 's pusztítója a' kolibrinak, igen sokszor martaléka lesz. Ezen pök mintegy vadászatot tart a' kolibri fészkekre, melyekben tojásocskák vagy madárfiak vannak; de sokszor csak nagy küzdés után szerezhet magának illyféle vendégséget; mert nem csak az orozlán védi az ő kölkeit, nem csak a' tigris, a' parducz vagy az óriáskeşelyű szagatja szélyel azon élő állatot, melly kicsineihez nyulni merészkedik, hanem e' legparányibb madár a' kolibri is élet- és halál-harczra kél a' förtelmes pök ellen. Fegyverül orra 's szárnyaeskaí szolgálnak, 's részint csipdezi, részint csapkodja ellenségét, mellyen néha erőt is tud venni, 's elüzi fészke közelérül; legtöbbynire azonban a' pök diadalmas, hatalmába kerítvén hosszú lábaival a' gyenge madárkát, melly csak hamar kimulik ennek gyönyédtelen ölelései közt. A' pök azután kiszítja vérét, sőt ha igen éhes: egészen is fölfalja; azután pedig az oltalmatlan fészket dulja föl, megemésztvén annak gyengéd lakosait vagy kiszop-

ván a' tojásocskákat. — A' kolibrifészek egyike a' legmesterségesebben készítetteknek, 's a' legfinomabb pamutzalokból és pókselyemből (melly tavasszal és őszön a' levegőben uszkál 's a' rét füveit bevonja) áll, valamely virág vagy csemete lengő ágaira illesztve. — Hazája, Amerikának 's a' szigetvilágnak déli része. Némely faja a' mérsékelt égöv tájait is meglátogatja; tölre azonban visszavándorol a' melegebb tartományokba. Röpitének gyorsaságával minden más madarat fölülmul, 's többet lakik a' levegőben, mint a' földön, mellynek bokrain csak tollai tisztogatása, táplálkozás, fészekcsinálás vagy igazítgatás végett szok megtelepedni. Elledlük fő része csupán virágnedv, mellyet hosszú vékony orrukkal a' kehely mélyéből szívogatnak; de megemészti az oda csoportozó férgecskéket is. A' vad népek ékszer gyanánt hordozzák füleikben az élettelen kolibrikat, mellyek a' nap sugarain, drágakövekből mesterséggel készített műdarabhoz hasonlítanak.

E L E G Y.

Gazdálkodás. Franklin Benjamin még mint gyermek igen hoszalotta azon imádságokat, mellyeket étel előtt és után apja elmondadni szokott. Midőn egyszer a' többek között a' téliré beszerzett eleséget, füstölt húst, lisztet, 'stb. az éléskamarában látta, azt mondja apjának: én azt gondolnám apám, hogy ha ezen eleség fölött mindenkorra most egyszerre vegeznéd el imádságodat sok időt kímélhetnél meg. — Az olvasók között lehetnek olyak is, kik nem tudják ki volt ezen Franklin; tehát hasznosnak vélem megemlíteni. Ő a' mesterkéten természetnek egyszerű fia, könnyvnyomatató inasból a' mostani éjszakamerikai boldog státusnak alapítója 's alkotója lön.

Egy angol méhész azt írja, hogy ő a' mult esztendőben néhány méhkast a' benők levő méhekkel 's mézzel annyira áoszt a' földbe, mennyire gondolta hogy a' fagy nem hat. Aztán befőtte szalmával 's végre földdel takarta be, hogy a' lég hozzá ne férjen. Midőn aprilisben kivette, a' kis munkás álatkák mind épségben voltak, 's a' kaptárban levő méz mennyiségből legkevesebb sem hiányzott. — Ez igen különös tünemény; minthogy e' lapok szerkesztőségében próbát nem tehetünk, ohajtanók, hogy valamely méhész gazda egy két pajtással próbálna meg, 's közölné a' többi méhészekkel.

Ha kétséges, hogy ez vagy ama' gomba mérges e, hejából kifejtett vöröshagymát kell benne főzni; ha a' hágyma megfeketedik, jele hogy a' gomba mérges, ellenkező esetben nem. Egyébiránt a' jóféle gomba ritkábban nő nagyon árnyos erdőkben, a' szömöresöket és vargányát kivéven, mint szabad légű gyöpön; de különben sajátoság jó szakukról is némüleg megismérhetni.

A' francia természet-historiai muzeum a' lefolyt 13 év alatt 8 tudományos férfiut küldött más világrészekbe, kik közül 5 utjában, 2 pedig az utazás alatt kiállott szenvedések következtében hon halt meg. Csupán egy d' Orbigny ur él még közülök, ki délamériкаи utazásában 2000 növényt gyűjtött, mellyekből mintegy 400 példány egészen ismeretlen 's új nálunk.

Megjelenik kedden 's pénteken. Előfizethet minden es. kir. postahivatalnál 's a' szerkesztő-hivatalnál Pesten, (Leopold-utca Rottenbiller-ház 2-dik emeletében) egész évre, postán 12, Pest-Budán 10; félévre 6, és 5 pengő forintjával.